

Pappislupaus – mitä se on?

Puheenvuoro papiston päivillä 1.10.2014

Simo Peura

Rakastatko sinä minua?

”Vielä kolmannen kerran Jeesus kysyi: ”Simon, Johanneksen poika, olenko minä sinulle rakas?” Pietari tuli surulliseksi siitä, että Jeesus kolmannen kerran kysyi häneltä: ”Olenko minä sinulle rakas?”, ja hän vastasi: ”Herra, sinä tiedät kaiken. Sinä tiedät, että olet minulle rakas.” Jeesus sanoi: ”Ruoki minun lampaitani. Totisesti, totisesti: Kun olit nuori, sinä sidoit itse vyösi ja menit minne tahdoit. Mutta kun tulet vanhaksi, sinä ojennat kätesi ja sinut vyöttää toinen, joka vie sinut minne et tahdo.” (Joh.21:17-18).

Vuosikymmenten takaa muistan *Peter Mannsin*, katolisen Luther-tutkijan, saarnan Johanneksen evankeliumin loppuluvun jakeista. Jeesuksen ja Pietarin keskustelussa oli hänen mielestään kyse sekä kristityn elämänmittaisesta kilvoituksesta että pappisviran hoidosta. Kummankin ydintä on sitoutuminen Kristukseen ja hänen seuraamiseensa. Se tarkoittaa sitä, että ihminen väistyy ja Kristus saa sijan. Se tarkoittaa suostumista siihen, että sallii omien käsien tulla sidotuiksi. Toinen ja hänen asiansa johtakoon minua eteenpäin. Minulta kysytään vain: tahdotko, rakastatko?

Muistat, mihin tällainen sitoutuminen lopulta johti. ”Näin Jeesus ilmaisi, millaisella kuolemalla Pietari oli kirkastava Jumalaa. Sitten hän sanoi: ”Seuraa minua.” (Joh. 15:19) Oli kyse elämänmittaisesta vyöttämisestä ja käsien sitomisesta. Tätä ilmentävät myös Jeesuksen sanat, jotka kuulumme silloin, kun stola ensimmäistä kertaa puettiin päällemme. ”Ota minun ikeeni harteillesi. Minun ikeeni on hyvä kantaa ja minun kuormani on kevyt.”

Jeesuksen ja Pietarin vuoropuhelu muistuttaa pappisvihkimyksen kysymyksiä ja niihin annettuja lupauksia. Useampi kohti tuleva kysymys on laittanut meidät kerran ahtaalle, samaan tapaan kuin nuoren Pietarin. Ennen kuin tarkastelen pappisvihkimyksen kysymysten sisältöä, muutama ajatus siitä, miten ymmärrämme luterilaisen pappisviran.

Pappisvirka luterilaisessa kirkossa

Kirkkomme tuntee yhden, kasteeseen perustuvan ja kaikille uskoville yhtäläisesti kuuluvan pappeuden (ei yleinen vaan yhteinen). Tästä huolimatta kirkossa on myös erityinen virka. Sen hoitaja, pappi, toimii yhteiseen pappeuteen kutsuttujen puolesta ja toimittaa julkisesti virkaan kuuluvia tehtäviä. Virka on Kristuksen virka eli hänen kirkkoonsa asettama ja sen käyttöön jättämä, juuriltaan apostolinen virka. Tämä virka on myös kirkon konstituentti: se on yksi niistä objektiivisista tekijöistä, jotka tekevät kirkon kirkoksi: ne saavat kirkon olemaan ja niistä kirkko voidaan tunnistaa. Viran haltijat voivat tulla ja mennä, mutta virka pysyy.

Asianmukaista menettelyä käyttäen kirkko kutsuu viran hoitajiksi niitä, jotka ovat osalliset yhteisestä pappeudesta. Kun piispa vihki tähän virkaan, hän ottaa joukosta yhden eli kutsuu ”meidän joukostamme”. Tämä tapahtuu yhteisellä suostumuksella eli konsensuksemme mukaisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa sekä seurakunnan antamaa vokaatiota että vihkiäjän myönteistä kutsumispäätöstä. Tällä kohtaa luterilainen näkemys poikkeaa katolisesta näkemyksestä, joka ei edellytä samalla tavoin seurakunnan suostumusta ja vokaatiota.

Ordinaatiosta huolimatta pappi ei ole uskovien yhteisön yläpuolella. Hän palvelee yhteisöä toimimalla toisten kirkon jäsenten puolesta. Julistaessaan, opettaessaan, kastaessaan, konsekroidessaan leivän ja viinin, jakaessaan sakramentin ja käyttäessään avainten valtaa hän palvelee kirkkoa. Ordinoitu pappi ei siis toimi omissa nimissään vaan "meidän" nimissämme ja "meidän" puolestamme.

Luterilaisuudessa pappisvihkimys ei ole sakramentti. Ordinaatio ei tuota vihittäville erityistä henkilökohtaista pyhyyttä. Se ei kohota häntä muita uskovia korkeammalle hengellisen elämän tasolle eikä anna hänelle muita suurempaa arvoa. Viralle ja viranhoidolle kuitenkin kuuluvat Jumalan lupaukset. Ordinaatiossa saadaan Pyhän Hengen lahja viranhoitoa varten. Tämä epäilemättä vaikuttaa viranhoitoon niin, että se koituu pelastukseksi monille. Vaikka luterilaisuus torjuu viran sakramentaalisuuden, tietynlaisen pysyvyyden ordinaatio kuitenkin saa aikaan. Emme puhu katoliseen tapaan katoamattomasta luonnosta, mutta emme myöskään vihi pappia uudelleen, jos hän haluaa saada takaisin pappeuskirjansa ja jälleen toimittaa virkaansa.

Pappeudessa, niin kristittyjen yhteisessä pappeudessa kuin kirkon erityisen viran hoitamisessa, on perimmältään kyse Kristuksen viran hoitamisesta ja hänen seuraamisestaan. Siihen tähtäävät pappisvihkimyksen lupaukset.

Pappislupauksemme

Pappislupaukset annetaan ordinaatiomessussa ja pappislupaus tutkinnon suorittamisen yhteydessä tuomiokapitulissa (KJ 5:6). Nämä muodostavat kokonaisuuden. Kirkkojärjestyksen selityksessä todetaan, että "Lupaus täydentää niitä kysymyksiä, joita vihkitoimituksessa tehdään vihittäville ja antaa täsmällisemmän kuvan pappisviran velvollisuuksista". Niin kuin pappisviran hoito myös pappislupauksen antaminen on julkista.

Ensimmäinen lupaus annetaan, kun yhteinen usko on tunnustettu Nikean tunnustuksen sanoin. On kyse vanhakirkollisesta, trinitaarisesta, apostolisesta ja kirkkoille yhteisestä uskosta ja siihen sitoutumisesta. Tähän uskoon ja sen sisältöön (fides quae) vihittävän tulee sitoutua ja siinä vahvistaa seurakuntalaisia. Jotta se olisi mahdollista, hänen tulee tuntee kirkkonsa uskon sisältö ja pysyä siinä lujana. Se on mahdollista vain, jos hän perehtyy uskon perusteisiin. Käsitökseni on, että uskon sisällössä / opissa on omaksuttavaa koko virkauran ajaksi.

Uskolla on myös henkilökohtainen puolensa (fides qua). Vaikka usko, jolla uskotaan, on Jumalan lahja ja ihme, sitä voidaan kuitenkin harjoittaa. Uskon harjoittaminen ja siinä lujana pysyminen tarkoittaa hengellisen elämän vaalimista: Jumalan armon lupauksiin turvautumista, rukousta, osallistumista messuun, katumista ja anteeksiannon vastaanottamista, jne.

Toinen lupaus tarkastelee pappisviran hoitoa kokonaisuutena. Aluksi kysytään vihittävän tahtoa, motivaatiota ja valmiutta (KJ 5:6) hoitaa pappisvirkaa. Motivaatio on tärkeä, ja sitä kysytään heti, kun kandidaatti ottaa yhteyttä tuomiokapituliin. Mikäli sisäinen kutsumus puuttuu tai on kovin epämääräinen, ordinaatiolta katoavat perusteet. Olennaista on myös motivaation sisältö: kandidaatilta ei kysytä, haluaako hän olla pappi, vaan haluaako hän ryhtyä pappisvirkaan ja hoitaa sitä oikein. Ketään ei siis vihitä arvoon vaan hoitamaan virkaa tehtävineen.

Kun kandidaatti vastaa myönteisesti ihmisen osuutta koskevaan kysymykseen, tahdotko ryhtyä pappisvirkaan, hän tekee sen Jumalan avulla. Kyse on Jumalan ja ihmisen tahdon eräänlaisesta kooperatiosta. Toisaalta vaaditaan sisäistä kutsua ja tahtomista - joka sekin on Jumalan vaikuttama.

Toisaalta tarvitaan Jumalan jatkuva apu. Vain näiden kahden summana lupauksen antaminen ja jatkuva tahtominen hoitaa pappisvirkaa ovat mahdollisia.

Toisen kysymyksen lopussa myös nimetään oikean ja uskollisen viranhoidon kriteerit: Jumalan sana ja kirkon tunnustus. Pappislupauksessa ordinoitava lupaa lisäksi, että "en julkisesti julista tai levitä enkä salaisesti edistä tai suosi sitä vastaan sotivia oppeja".

Jumalan sanassa ja tunnustuksessa pysyminen saattaa kuulostaa kielteiseltä kirkkopoliittisten mitteloiden vuoksi. Sanan ja tunnustuksen valossa papin toimintaa kuitenkin arvioidaan. Monet vastaviihityt papit näkevät asian tosin toisin: tunnustus on vahva selkänoja ja tärkeä apu, ja se luo turvalliset puitteet viranhoidolle. Kaikkea ei tarvitsi keksiä itse. KJ 5:6 tähdentääkin, että lupaus "tukee" pappeja viranhoidossa. On siis kyseessä velvoittavuus tai tuki, tähtäyspiste on lopulta sama eli asianmukainen viranhoito.

KJ 5:6 toteaa Jumalan sanaan ja tunnustukseen sitoutumisesta lisäksi kaksi näkökohtaa, jotka eivät ordinaation kysymyksissä tule esille. Ensinnä sen, että pappislupaus velvoittaa pappeja *itsenäisesti* pysymään kirkon tunnustuksessa ja noudattamaan sen järjestystä. Oletusarvona on siis, että pappi sitoutuu näihin ilman erityistä valvontaa ja auktoriteetteja. Hänen odotetaan omaehtoisesti tahtovan samaa kuin kirkko tahtoo ja olevan valmis myös arvioimaan itse toimintaansa.

Toiseksi KJ 5:6 asettaa papin lupauksen laajempaan yhteyteen. "Lupaus antaa kirkolle ja sen jäsenille oikeuden edellyttää, että papit täyttävät ne velvollisuudet, joihin he ovat sitoutuneet ja, että he eivät väärinkäytä sitä asemaa ja niitä oikeuksia, joita pappisvirka heille suo." Taustalla kuultavat varhaiset kirkkojärjestykset ja Lutherin korostus siitä, että papit eivät toimi "omissa nimissään" vaan "Kristuksen nimissä" ja "meidän nimissämme" ja "meidän puolestamme".

Kolmas kysymys käsittelee evankeliumin julistamista ja sakramenttien jakamista Kristuksen asetuksen mukaisesti. Kokonaisuuteen kuuluu myös pappisviran hoito kirkkomme järjestyksen mukaan. Viime mainitun ymmärrän tarkoittavan monia viranhoidon kuuluvia tehtäviä, joita ei erikseen mainita, kuten rippiä, jumalanpalveluselämää ja toimituksia, katekeesia ja pastoraalista viranhoidoa. Tunnetusti kirkollisten toimitusten kirja ja jumalanpalvelusten kirja eivät ole luonteeltaan virikekirjoja vaan pappia velvoittavia.

Neljäs kysymys ottaa tarkasteluun seurakunnan rakentamisen ja elämän esikuvallisuuden. Tässä yhteydessä voisi puhua paljonkin pappien, seurakuntalaisten ja luottamushenkilöiden yhteistyöstä ja työyhteisön jäsenenä toimimisesta sekä pappien kollegiaalisuudesta. Viitataan kuitenkin vain siihen, että pappi hoitaa, ei omaansa, vaan kristittyjen yhteisön hänelle osoittamaa virkaa, ja siksi yhteisö on otettava viranhoidossa huomioon.

Esikuvallisuus on puolestaan aihe, joka elää vahvasti ajassa. Elämän tavassa olennaista lienee erottaa perinnäissäännöt ja lain pysyvät sisällöt toisistaan. Itse olen pitänyt kriteerinä 10 käskyä. Esikuvallisuuteen sisältyy muutakin, esimerkiksi hengellisen elämän vaaliminen.

Miltä näyttää muissa kirkoissa?

Onko sitten jotain, joka pappislupauksissa tulisi olla, mutta puuttuu tai on ilmaistu kovin viitteellisesti.

Luterilaisten kirkkojen pappislupauksissa poikkeuksetta mainitaan sitoutuminen Jumalan sanaan, kirkon tunnustukseen ja järjestykseen sekä Jumalan sana julistaminen ja sakramenttien hoitaminen.

Samoin todetaan pyrkimys elää esikuvana seurakunnalle. Joissakin luvataan lisäksi pitää huolta köyhistä, sairaista, yksinäisistä ja syrjityistä ja pitää rippisalaisuus (VELKD). Anglikaanit lupaavat kunnioittaa työtovereita ja esimiesasemassa olevia. (Ks. tästä ja seuraavasta Juhana Pohjolan väitöskirja: Kutsuminen, siunaaminen ja lähettäminen. 2014)

Muiden kirkkojen lupauksissa huomioni kiinnittyi kahteen asiaan. Katolisessa pappisvihkimyksessä kysytään mm. seuraavasti: ”tahdotko Herran käskyä seuraten yhdessä meidän kanssamme rukoilla lakkaamatta Jumalan armoa laumalle, joka on sinulle uskottu?” Anglikaanisen kirkon ordinaatiossa kysytään mm. näin: ”Tahdotko uutterasti rukoilla, lukea pyhää Raamattua ja opiskella, jotta syvennät uskoasi ja varustat itseäsi todistamaan evankeliumin totuutta?” Samoin on ELCA:n ordinaatiossa: ”Tahdotko uutterasti tutkia Jumalan sanaa ja käytössäsi olevia armon välineitä? Tahdotko rukoilla Jumalan kansan puolesta...?”

Meillä spiritualiteetin vaaliminen tulee esille ordinaatiolupauksissa vain ohuesti. Kun kirkon työntekijöiden suhdetta Raamattuun on tutkittu, olen huolestuneena seurannut sitä, että esimerkiksi papiston into lukea Raamattua omaksi hartaudeksi on heikentynyt. Erityisesti tämä on nähtävissä nuoremman papiston kohdalla. Sama on havaittavissa jumalanpalvelukseen osallistumisessa silloin, kun ei ole omaa toimitusvuoroa. Tällä kohdalla meidän on itse kunkin syytä tarkistaa viranhoidoamme. Muutoin on turha puhua jumalanpalveluselämän uudistamisen ja elvyttämisen tarpeesta.

Toinen asia liittyy Lutherin laatiman pappislupauksen kuusikohtaisen kysymyksen, joihin vastattiin kokonaisuutena. Viimeisessä kohdassa reformaattori nostaa esille perheestä huolehtimisen. Näin siitä huolimatta, että vihkiä kysyi myös, halusiko vihittävä elää kunnollisesti ja arvollisesti. Perheen huomaaminen oli perusteltua, sillä reformaatio hyväksyi pappien avioliiton ja poisti selibaatin. Asia oli uusi ja tähdentämisen arvoinen.

Perheen särkyminen on meille papeille kipeä asia. Se koettelee syvältä pappia ja hänen kutsumustaan. Vie kauan aikaa ennen kuin voimat palaavat ja jaksaa uskoa uudelleen alkamisen mahdollisuuteen. Pappisvirka on kiehtova: seurakuntatyö innostaa, ihmisten huomio palkitsee ja sosiaalisuutta on väsymiseen saakka. Iso kysymys on, kuinka osaamme jakaa aikamme työn ja perheen kesken niin, että perheellekin jää jotain. Tavakseni on tullut ordinaatiojuhlassa muistuttaa tästä juuri vihittyjä pappeja. En kysy, lupaatko huolehtia perheestäsi, kehotan siihen vain.

Jumala antaa Pyhän Hengen ja rohkeuden

Hyvät työtoverit. Olemme kerran antaneet omat pappislupauksemme. Kuka meistä on niiden täyttämiseen pystynyt?

Jeesuksen kysymyksiä ja Pietarin vastauksia edelsi viime mainitun epäonnistuminen hiilivalkealla. Hänellä ei ollut rohkeutta tunnustautua Jeesuksen oppilaaksi ja seuraajaksi. Pietari vaikeni ja kielsi Herransa. Eikä se ollut ensimmäinen kerta, kun Pietari tarvitsi ohjausta. Hän oli persoonaltaan sellainen kuin oli: innostuva, lyhytjänteinen, ei aina niin harkitseva. Silti Pietari vastasi ylösnousseen Mestarin kysymyksiin myöntävästi: ”*Herra, sinä tiedät kaiken. Sinä tiedät, olet minulle rakas.*”

Kun Herramme kutsui meitä pappisvirkaan, hän tiesi silloinkin kaiken ja siitä huolimatta kutsui. Lupaukset ovat tärkeitä ja näyttävät suunnan pappisviran hoidolle koko elämän ajaksi. Mutta sisältyy ordinaatioon muutakin. Yhteen kohtaan haluan lopuksi kiinnittää huomionne.

Ordinaatorukous alkaa Kristuksen pappouden kuvauksella. Rukous etenee sen toteamiseen, että Kristus valitsee kansansa keskuudesta evankeliumin palvelijoita, niin että ihmiset tulisivat osallisiksi hänen tuomastaan pelastuksesta. Sitten kirkko rukoilee: ”Anna Pyhän Hengen lahja palvelijoillesi, jotka nyt on vihitty pappisvirkaan.”

Täytämme pappislupaustamme joka päivä, kun pappisvirkaa hoidamme. Emme kuitenkaan yksinämme vaan Jumalan armon avulla ja Pyhän Hengen lahjan voimalla. Pyhän Hengen erityinen lahja on meille annettu viranhoitoa varten. Sama asia on kirjattu pappuuskirjaan, jotta emme unohtaisi. Sielläkin pyydetään: ”Anna pappisvirkaan vihitylle palvelijallesi Pyhä Henkesi, niin että hän olisi sinun uskollinen todistajasi”. Ja aivan lopuksi sanotaan: ”Anna hänelle sinun omiesi nöyrä rohkeus.” Kun epäröit, ota esille pappuuskirjasi. Sen minkä Jumala on luvannut, sen hän on myös antanut. Sisaret ja veljet, tästä eteenpäin Kristuksen virassa Pyhän Hengen lahjan ja sen tuoman nöyrän rohkeuden varassa.